

de kerkeraadsnotulen van de lutherse gemeente van Amsterdam (volgens J. C. Schultz Jacobi) blijkt, dat er in Zwolle in 1615 toch reeds een predikant werkzaam was, namelijk Joh. Cremerius. Hij is daar opgevolgd door Heggertus, die er in 1620 vertrok. Vermoedelijk zal Kampen vanuit Zwolle bevestigd zijn.

In de acta der particuliere synodes van Overijssel wordt van deze gemeenten voor het eerst melding gemaakt in 1619.

Omstreeks die tijd zijn zij namelijk begonnen te vergaderen in het openbaar, en uit de aard der zaak maakte dit nu een onderwerp van bespreking uit op de kerkelijke vergaderingen. Het begon daarmee, dat een tweetal deputaten (elke provincie had deputaten voor contact met de overheid) verscheen op de landdag van de Ridders en Steden in Kampen op 9 Maart 1619. Zij verzochten o.m., „alsoo de Lutherse binnenvan Campen ende Zwolle tot noch toe ongebruikelijke vergaderingen aanvangen, dat haere Ed. Mog. believe deselve te weeren". Echter werd hun meegedeeld, dat dit buiten de bevoegdheid van de landdag stond en dat men zich tot de plaatselijke magistraten te wenden had. In datzelfde jaar werd in Augustus de Overijsselse synode in Deventer gehouden. We lezen in de acta, dat aan de magistraten gevraagd zou worden, dat by „de Lutherse vergaderinghe afschaffen" zal. Het kan zijn, dat dit voor beide plaatsen gold; het kan ook zijn, dat alleen Kampen werd bedoeld, omdat alleen deze naam weer voorkomt in de acta van het volgende jaar.

Want in 1620 wordt ter synode van Kampen gerapporteerd, dat de raad van deze stad het inzake de tenemen-maatregelen nog niet verder had gebracht dan het geven van een belofte. Dat gebeurde wel meer zo.

Intussen heeft deze Kamper synode zich niet alleen met de overijsselse situatie bezig gehouden, maar met de gestage voortgang der luthers in het hele land.

Er zat in die tijd — anno 1620 — veel groei in, terwijl de luthers zoveel als mogelijk was in het openbaar optraden. De aanwinst kwam in die tijd niet alleen van buitenlanders en door overlopers van de gereformeerden, zoals ook al voordien, maar ook van de kant der remonstranten. Zeker in die eerste jaren na de doritse synode viel er voor hen aan vrije godsdienstoefening niet te denken, en menigeen zocht 'n asyl bij anderen, vooral bij de mennonisten en bij de luthers. Het thans in de democratische-landen gehuldigde beginsel van vrijheid-van-openbare-godsdienstoefening-voor-iedere-richting kenden onze vaders niet. Voor hen was de Gereformeerde Kerk de enig-ware. En de ware christelijke religie was voor hen die, welke in de ware Kerk geleerd werd. En daarnaast was geen plaats voor een andere! Op z'n gunstigst-voor-andersdenkenden was de concessie, dat men andere religies, mits niet in het openbaar geëfend en gepropageerd, wilde dulden, omdat men geen conscientiedwang wilde oefenen op degenen, die het ware geloof niet wilden aannemen.

Zo heeft dus deze Kamper synode zich bezonnen op maatregelen in verband met de groei en het drierster optreden van de luthers, — die, zoals de zuidhol-

landse synode van dat jaar het uitdrukte: de hoornen dapper opsteken.

Van de zijde der plaatselijke overheden verwachtte men blijkbaar niet al te veel medewerking. Daarom werd besloten, dat men zich zou richten tot de provinciale Staten, zo nodig tot de Staten-Generaal, en dat men ook de deputaten van de andere provincies tot gelijke stappen zou opwekken.

De tekst van dit besluit luidt: „Aengaende de openbare plaatsen in verscheyde steden, die de Lutheranen (by denwelken sich voegen d'Arminianen) in hebben ende wyders innemen voor haeren godsdienst, alsoe het een swaer nadengken schynt te geven, dat twee openbare religies werden (worden) geoeffent, sullen de deputati synodi syn gelastet, aen den deputaten synodorum in d'andere provincien sulke swarigheyt bekent te maken ende door versoek aen de Ed. Mog. Heeren Staten van haere provincien respectie by den Hoogh Mog. Heeren Staten Generaal ten hoogsten gerecommendeert te worden".

We zullen met dit Kamper besluit besluiten.

Zo hebben onze vaders over en met de Kerk gezwogen, al was er ook in die bloeitijd de periode van inzinking, om haar zuiver te bewaren, zuiver ook in de belijdenis uit het Woord over haarzelf. En zij hebben de geloofsmoed bezeten om al wat zich als kerk aandienende uit het Woord en de belijdenis te bezien, te beoordelen, in-hun-„kerk"-bestaan te veroordelen. Want het gaf „een swaer nadengken".

I. d. W.

Litteratuur.

Acta der Provinciale en Particuliere Synodes, gehouden in de Noordelijke Nederlanden gedurende de jaren 1572—1620, verzameld en uitgegeven door dr. J. Reitsma en dr. S. D. van Veen, 1892 e.v.j. 7 din.

J. C. Schultz—Jacobi en F. J. Domela Nieuwenhuis, Bijdragen tot de geschiedenis der Ev. Luth. Kerk in de Nederlanden 3 din. 1839 e.v.j.

J. C. Schultz—Jacobi, Geschiedenis der Ev. Luth. Gemeente Rotterdam.

Verzameling van afschriften van brieven en authentieke stukken van 1512 tot 1699 van J. C. Schultz—Jacobi, in de Bibliotheek van de Universiteit te Amsterdam.

Naamrol der predikanten, opgesteld in 1777.

Die Augsbursche Konfession, kurz erläutert von Th. Koide, 1890.

Verantwoording der Evangelischen Kirchen in Holland wider die Lästerung Petri Plancii Calvinistischen Predigers zu Amsterdam und seiner Consorten von Ph. Nicolai, 1603.

Bericht van de Evangelische christenen tegenspoet tot Amstelredam in Hollandt den strengen Calvinist Petro Plancio aldaer tot naerrietinghe ende die benaude Gemeente tot troost ende heylsamen Vermaning cortelycken vervaet door Philippum Nicolai, 1604.

P. J. Blok, Geschiedenis van het Nederlandsche volk, 1913.

De Nederlandsche Historiën, beschreven door Pieter Bor Christianus, 2de dr. 1679.

W. P. J. Overmeer, De Hervorming te Haarlem, 1904.

Groot Algemeen Woordenboek van David Hoogstraten en Jan Lodewijk Schuur, 1733.

Nieuw Ned. Biograf. Woordenboek van Dr. P. C. Molhuizen en Prof. dr. P. J. Blok.

Acta van de Nederlandsche Synoden der 16de eeuw, door Dr. F. L. Rutgers, 1889.

UIT DE SCHRIFT

EEN VERKOREN VOLK....

gezegd als het de Here liefheeft....

gestraft als het de Here haat Deut. 7:6—10.

Israël was een heilig volk. Het volk des HEREN. Gods volk.

Bij dat woordje heilig tekent de Kantt. aan: „Dat is, een volk, uit alle volken van God afgezonderd en Hem toegewijd, opdat Hij u, naar luid der beloften zijns verbonds, zegene en gij in zijn geboden heiliglijk (gelijk Hij, uw bondgenoot heilig is) volgens uw verbondsbeloften wandelt."

Het wil dus niet zeggen, dat de leden van dat volk zonder enige vlek of rimpel waren, maar dat ze bij de HERE behoorden. Ze waren door de HERE apart gezet, getrokken uit de heidense duisternis en gesteld in het licht van Gods openbaring.

Die bevoorrechte positie had het niet aan zichzelf te danken, maar aan Gods genadige verkiezing. God had in zijn grondeloze barmhartigheid, in zijn verkiezende liefde naar dat volk omgezien. Hij had het gekozen tot een volk des eigendoms.

Israël was Gods eigendom, Gods schat, zijn kleinnood, zijn oogappel.

Uitdrukkelijk wordt in de verzen, die we bespreken, gezegd, dat er geen enkele reden voor Israël was om een hoge borst op te zetten en in zichzelf te roemen.

Dat Israël het volk des HEREN mocht zijn had het niet te danken aan eigen deugd. Ook niet aan eigen belangrijkheid. Het was niet groter dan andere volken. Ook niet wijzer of edeler. Integendeel: Het was het geringste onder alle volken. Wat waren de grote volken van het Oosten? Babel en Egypte o.a.

Israël had bestaan en ontstaan alleen maar te danken aan Gods genade.

Wat zou er van Abraham en de zijnen geworden zijn als de HERE hem niet „gekend" had? Hij zou

ondergegaan zijn en opgegaan in het Kanaänietische heidendom.

Wat zou er geworden zijn van Jacob en z'n zeventig zielen in Egypte?

Ze zouden reddeloos verloren geweest zijn als de HERE hen niet gekend had en verlost met een sterke hand en uitgestrekte arm uit het diensthuis, uit de hand van Farao, koning van Egypte.

Alle roem was voor Israël uitgesloten. Het mocht alleen maar roemen in de HERE.

Maar het moest ook weten, dat verkiezing verplicht tot gehoorzaamheid.

Dat heeft Mozes het oude volk trachten in te prenten door te zeggen: „Gij zult dan weten, dat de HERE, uw God, die God is, die getrouwe God, welke het verbond en de weldadigheid houdt die, die Hem liefhebben en zijn geboden houden, tot in duizend geslachten". De HERE is getrouw. Door alles heen betrouwbaar. De enige bij wie trouw en waarheid is in de volle zin des woords. Buiten Hem is er niets, dat al ons vertrouwen waardig is. Op de HERE kunnen we volkomen aan. Wie op Hem vertrouwt is nog nooit beschaamd uitgekomen en zal ook nooit beschaamd uitkomen. Al zegt heel de wereld ook, dat Gods beloften niet uitkomen en al fluistert de duivel ons in, dat het toch niet altijd uitkomt, het is en blijft waar: God is getrouw.

En Hij doet wel. Het is Hem een lust zijn volk te beweldadigen.

Maar niet onder alle omstandigheden. Het is niet zo, dat het volk des HEREN kan zeggen: Wij zijn het uitverkoren volk. Het gaat altijd goed met ons.

Ons kan nooit iets ergs gebeuren. Ons kan nooit enig onheil overkomen.

Als het volk des HEREN zo gaat spreken, dan gebruikt het ijdele taal.

De Schrift spreekt anders. Zeker, het verkoren volk mag weten en moet weten, dat de HERE zijn verbond houdt. Hij houdt zich aan zijn beloften, tot in het duizendste geslacht.

Maar alleen tegenover hen, die Hem liefhebben en zijn geboden houden.

Daarop heeft de HERE recht. Dat we Hem liefhebben met al de vezelen van ons bestaan en al de uitgangen van ons hart. We hebben immers alles, wat we zijn en hebben, aan de HERE te danken. Hij gaf ons immers alles wat nodig is voor leven en sterven. Hij gaf ook alles wat nodig is om Hem lief te hebben en in zijn wegen te wandelen! Hij gaf zijn Woord en Geest en noot kan iemand zeggen: De schuld ligt bij God, want Hij deed het mij ontbreken aan wat nodig was om zalig te leven en te sterven.

Maar dan zal het verkoren volk de HERE ook liefhebben. En als de Schrift van liefde spreekt, dan spreekt ze niet van een vluchtige aandoening van het gemoed. Maar dan bedoelt ze een werkzame liefde, die uitkomt in het doen van Gods geboden.

Als God zijn volk liefheeft, dan toont Hij dat in machtige, reddende daden.

Maar als Gods volk de HERE liefheeft, dan toont het dat door een godvrezende wandel. Niet om daardoor Gods genade te verdienen. Want Gods genade is altijd ons vóór. Maar wel om Gods gunst niet te verspielen door de zonde.

Dat dit mogelijk is leert Mozes aan het volk Gods in vs 10.

„En Hij vergeldt een ieder van hen, die Hem haten, in zijn aangezicht, om hem te verderven; Hij zal het zijn hater niet uitstellen, in zijn aangezicht zal Hij het hem vergelden". God zal het zijn hater betaald zetten.

Het is Hem niet om het even, wat zijn volk doet en hoe het leeft.

Als er in het volk des HEREN mensen opstaan, die de HERE haten, dan zullen ze het gewaar worden, dat de Here een jaloeers God is. Die ijvert voor zijn eer. We moeten die haters van God niet zoeken onder de heidenen.

Maar onder Israël, het verkoren volk. Tot hen spreekt Mozes immers?

We vinden dat een sterk woord: haten! Kan dat voorkomen, dat een Israëliet de HERE haat? We zouden zeggen: Het kan voorkomen, dat iemand voor de dienst des HEREN onverschillig is. Dat iemand het met Gods geboden niet zo erg nauw neemt. Maar kon het ook gebeuren, dat iemand onder Israël de HERE haatte?

Ik zou zeggen, dat er tenslotte maar twee mogelijkheden zijn.

We kunnen de HERE liefhebben of we kunnen de Here haten.

Een derde mogelijkheid is er toch eigenlijk niet. Juist omdat de HERE voor zijn volk alles is en omdat Israël aan de HERE alles te danken heeft, daarom is er maar keuze tussen liefde en haat.

Wie onverschillig is voor de dienst des HEREN, wie maar zo'n beetje meeloopt, maar z'n hart niet aan de HERE geeft, die keert toch eigenlijk de HERE de rug toe. Dat is: Hij haat God, negeert Hem, rekent niet ernstig met Hem, kent Hem niet in alle wegen. Wat is dat anders dan het tegendeel van liefde?

Dat is in aardse verhoudingen toch eigenlijk ook al zo.

Tegen vreemden kunnen we onverschillig zijn. Maar een vader en moeder, die alles voor ons waren en alles voor ons over hadden, kunnen we toch eigenlijk alleen maar liefhebben — en daar hebben ze recht op. Of haten.

Nog veel meer geldt dit tegenover God. Het is vóór of tegen, liefde of haat, geloof of ongeloof, de HERE alles achten of Hem voor niets achten.

En in verband daarmee is er ook zegen of vloek, weldadigheid of toorn, genadige beloning of vergelding in Gods grimmigheid in ons leven.

Calvijn zegt het zo: Slaan ontrouwe leden van Gods volk de HERE in het gelaat, de HERE zal hen in het aangezicht slaan. Ze zullen het aan den lijve ondervinden, dat de HERE niet met zich laat spotten. Ze zullen Gods straffen ondervinden. Want even zeker als Gods verbondsbeloften zijn over een volk dat de HERE liefheeft, even vast en zeker zijn Gods dreigingen over die Hem haten.

Men heeft gezegd, dat dit alles maar wat Oudtestamentisch is.

En dat we dit alles wat moeten corrigeren naar gegevens van het Nieuwe Testament. Ik denk, dat we dat maar niet moeten doen. Het zal ook wel moeilijk gaan. Want zoals Deuteronomium hier spreekt, spreekt b.v. Petrus ook.

Ik denk aan 1 Petrus 2:9: „Maar gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk, opdat ge zoudt verkondigen de deugden desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht". Daarop volgen tal van vermaningen — leest het maar eens